

A ZSOMBÓI ŐSLÁP-ERDŐ MADÁRVILÁGA

MÉSZÁROS CSABA

MAGYAR MADÁRTANI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI EGYESÜLET, CSONGRÁD

2000.

Bevezetés

A zsombói ősláp-erdő, Szegedtől 15 km-re északnyugati irányban a kiskunmajsai műút mellett terül el. Közigazgatási helye Zsombó község. Ez az erdő az alföldi táj ősi képét őrzi. Hasonló erdő a környéken nem található, így ezzel magyarázható viszonylagos madárgazdagsága. Alföldünk nagy kiterjedésű ősi lágvilága ma már a múlté, így sajátos élővilágára, tájképi együttesére csak itt-ott bukkanhatunk.

A terület élővilágát számos, ismert szakember kutatta. Az erdő növényvilágával CSONGOR Győző foglalkozott, míg PÁLFY György a lág bogarait vizsgálta. Madárvilágát, MARIÁN Miklós vezetésével a TIT Madártani és Természetvédelmi Szakkör tagjai kutatták. Rendszeres megfigyelésekkel, odútelep létrehozásával, és téli etetéssel járultak a gyakorlati természetvédelem megvalósításához. 1980-ban jelent meg a Dél-Alföld madárvilága című kiadvány, melyben részletesen ismertetik a szerzők, a terület értékeit, és megfigyeléseik eredményeit. Ez egyben az egyetlen publikáció is, ami e területről készült.

Sajnos a 80-as évek elejétől elfeledetté vált a terület. Az odútelep elöregedett, tönkrement. Faunisztikai megfigyelések is rendszertelenné váltak. 1985-ben zsombói lakos lettem, így lehetőségem nyílt a terület élővilágának megfigyelésére, majd később az odútelep renoválására, bővítésére.

A terület bemutatása

A zsombói őslág-maradványt 1974-ben nyilvánította védetté az akkori Országos Természetvédelmi Hivatal, mely elsősorban a még fennmaradt zsombék, sásos-lág védelmét kívánta szolgálni. A terület nagysága megközelítőleg 35 ha, melybe a védett erdőrészt (8 ha) a nem védett erdőrészt (12 ha), és az erdő mögött húzódó lágprét tartozik bele. Kiemelkedő jelentőségű a három lág, melyek uralkodó növényfaja zsombék sás (*Carex elata*). A lágok szélein fűzbokrokat (*Salix cinerea*) találhatunk. Az egykoron kiemelkedő növénynevezetessége e területnek, a lági páfrány (*Thelypteris palustris*), sajnos mára kipusztult.

A védett erdőrészt, elegyes lomberdő alkotja. Uralkodó faja az akác (*Robinia pseudacacia*), a fehér nyár (*Populus alba*), a szil (*Ulmus campestris*, *Ulmus glabra*) és a kőris (*Fraxinus excelsior*). Az erdő mélyebb fekvésű részén viszonylagosan nagy kiterjedésű, vízálló, égeres ligeterdő (*Alnus glutinosa*) található, mely a csapadékosabb években tartósan víznyomottá válik. Öt különböző helyen bukkanhatunk kisebb-

nagyobb kiterjedésű fenyvesre. Állományuk fekete fenyőből (*Pinus nigra*) és erdei fenyőből (*Pinus silvestris*) áll. Ezek aljnövényzete szegényes, ellentétben az elegyesekkel, melyek bodzával (*Sambucus nigra*), szederrel (*Rubus caesius*) és vadkomlóval (*Humulus lupulus*) gazdagon benőttek.

Az erdő területén két száraz rét jellegű tisztás található, melyek a láp elmocsarasodásából, majd feltöltődéséből keletkeztek. Az erdő mögött húzódik a kékperjés rét (*Molinietum coeruleae*), melyben nem ritka a buglyoszegfű (*Dianthus superbus*), a mocsári kosbor (*Orchis laxiflora subsp. Palustris*), melynek gyakorlatilag minden színváltozatával találkoztam. A rét magasabban fekvő, szárazabb részein gyakori a poloskaszagú kosbor (*Orchis coriophora*) és a hússzínű ujjaskosbor (*Dactylorhiza incarnata*).

A terület kezelő szerve a Kisteleki Erdőgazdaság. 1997 telén a nem védett rész 25 %-án tarvágást végeztek, melynek következtében a nagyrészt akácból és fenyőből álló elegyes erdő megsemmisült. Helyére virginiai nyárfát (*Populus deltoides*) telepítettek. A terület határán húzódik a Majsai-főcsatorna, melynek hatására gyorsan elfolyik a víz a láprétről, viszont az égeres ligeterdőről és a zsombék sásos-füzlápról csak a legmelegebb nyarakon tűnik el a víz teljesen.

Odúzás

Jelenleg 77 odú van kihelyezve a területre. A-típusú 9 db., B-típusú 61 db., C-típusú 4 db., D-típusú 2 db., Bagoly-odú 1 db. Az odúkat különböző pályázati pénzekből finanszírozza a helyi csoportunk. A faanyag összeszögelését és festését helyi csoportunk tagjai és polgári szolgáltatóink végzik.

Fajok	Év	Odú/pár	%
Széncinege	1999.	41	53.2
	2000.	31	40.2
	2001.	38	49.3
Kékcinege	1999.	2	2.5
	2000.	3	3.8
	2001.	3	3.8
Mezei veréb	1999.	2	2.5
	2000.	1	1.2
	2001.	2	2.5
Nagy fakopáncs	1999.	1	1.2
	2000.	-	-
	2001.	-	-
Szürke légykapó	1999.	1	1.2
	2000.	-	-
	2001.	-	-
Seregély	1999.	-	-
	2000.	1	1.2
	2001.	1	1.2

1. táblázat: költési eredmény

A területen megfigyelt madárfajok és azok státusa:

Kis vöcsök / *Podiceps ruficollis*

1999. telén 1 ad. madár tartózkodott a Majsai-főcsatornában.

Bölömbika / *Botaurus stellaris*

2000. telén egy legyengült madarat fogtam a lápréten. A környék tanyavilágában található semlyékekben költ. Fészkelési időszakban, minden évben hallok 4-5 madár bufogását.

Bakcsó / *Nycticorax nycticorax*

1999. telén 1 juv. madár tartózkodott rövid ideig a láprét fűzesein.

Nagy kócsag / *Egretta alba*

Ritka vendég a lápréten, általában egyesével.

Szürke gém / *Ardea cinerea*

Néha egy-egy példány feltűnik a lápréten ill. a csatornában.

Vörös gém / *Ardea purpurea*

Ritka vendég a csatornában.

Fehér gólya / *Ciconia ciconia*

A környék villanyoszlopain költ 3 pár, melyek táplálékgyűjtő egyedei gyakran feltűnnek a réten.

Fekete gólya / *Ciconia nigra*

A Dél-Alföld madárvilága c. könyv / továbbiakban, hivatkozásul Dm. / szerint átvonuló, de én még nem találkoztam vele itt.

Nagy lilik / *Anser albifrons*

Áthúzó csapatai megfigyelhetőek.

Tőkés réce / *Anas platyrhynchos*

Minden évben költ 3-4 pár, főleg a láprét zombékosaiban, de találtam már fészket az égeresben és a belső fűzláp bokrosaiban is.

Böjti réce / *Anas querquedula*

Tavasszal, minden évben megjelenik néhány pár a lápréten, de csak 1987-ben és 1990-ben tapasztaltam fészkelését.

Cigány réce / *Aythya nyroca*

A Dm. szerint átvonuló, de jómagam, még nem találkoztam vele.

Kékes rétihéja / *Circus cyaneus*

Csak 1993 telén találkoztam egy átrepülő tojó madárral.

Barna rétihéja / *Circus aeruginosus*

Minden évben fészkel egy pár a láprétet határoló nádasban, de a közelben fészkelők is megjelentek a terület felett.

Héja / *Accipiter gentilis*

Az 1990-ig minden évben költött 1 pár, fekete fenyőn, de sajnos kivágták a fészkes fát. Azóta csak szórványosan fészkel egy elhagyott, egerész ölyv fészkekben. / 1993. 1996. / Télen gyakran láthatóak vadászó példányok.

Karvaly / *Accipiter nisus*

A Dm. szerint fészkel. Én nem találkoztam vele költési időszakban. Gyakori téli vendég. Az etetőkre járó énekeseket ritkítja.

Egerészölyv / *Buteo buteo*

Minden évben költ ill. költést kísérel meg egy pár. A fészkek egy fehér nyáron / *Populus alba* / van 17 m magasan. Raktak egy másik fészket is egy erdei fenyőre, de ezt a vihar lesodorta. A héja egyes években elzavarta a fészkekről. Egyébként a téli időszakban 4-5 példány is tartózkodik az erdő közelében.

Vörös vércse / *Falco tinnunculus*

Az erdő területén nem, de a környéken fészkel 1 pár. Ezek táplálkozó egyedei gyakran feltűnnek a láprét légterében.

Kabasólyom / *Falco subbuteo*

A Dm. fészkelőként említi, de én csak átrepülő egyedekkel találkoztam. Valószínűleg 1 pár fészkel a környéken, a nyári megfigyeléseim ezt támasztják alá.

Kis sólyom / *Falco columbarius*

A Dm. alapján télen látható itt. Nekem még nem volt hozzá szerencsém.

Fogoly / *Perdix perdix*

1988-1989 telén találkoztam egy 5 pd-os csapattal a lápréten. Azóta nem láttam egyszer sem.

Fürj / *Coturnix coturnix*

A lápréten költ 1 pár szinte minden évben. A környék mezőgazdasági területein, további 5 pár él.

Fácán / *Phasianus colchicus*

Gyakori fészkelő. A teljes területen 7 pár költ, az erdőben és a lápréten egyaránt. Télen nagyobb számban is megjelenik. Ilyenkor nem ritka, hogy 30-40 egyed is az erdőben keresgél.

Daru / *Grus grus*

Őszi, tavasz vonuló csapatait szinte minden évben észlelem a terület felett.

Guvat / *Rallus aquaticus*

A lápréten költ 1 pár, majdnem minden évben. 1993. telén magányos példányát láttam a csatornában.

Kis vízcisze / *Porzana porzana*

A Dm. alapján valamikor költött, fészket is megtaláltak. Én még nem figyeltem ill. hallottam itt.

Vízityúk / *Gallinula chloropus*

Költő fajként jegyzi a Dm., habár én még nem találkoztam vele sohasem.

Bibic / *Vanellus vanellus*

1-2 pár fészkel a lápréten.

Nagy póling / *Numenius arquata*

A Dm. szerint átvonuló a területen. Én még nem láttam.

Erdei szalonka / *Scolopax rusticola*

A Dm. és az idősebb vadászok elmondása alapján, rendszeresen előfordult. Én sajnos egyszer sem figyeltem meg, annak ellenére, hogy évente célirányosan keresem. Itt jegyzem meg, hogy az innen légvonalban 7 km-re levő dorozsmai Nagy-szék mellett húzódó erdőben 14 madarat lőttek 1999. tavaszán.

Dankasirály / *Larus ridibundus*

Átrepülő csapatait rendszeresen észlelem.

Örvös galamb / *Columba palumbus*

3-4 pár fészkel a láprétet határoló akácfa sorokon. 1988-ban és 1994-ben, a fenyvesben is találkoztam költő madárral.

Balkáni gerle / *Streptopelia decaocto*

Leginkább a terület periferiáján mozog. Az erdő melletti kertekben költ.

Vadgerle / *Streptopelia turtur*

2-3 pár minden évben költ az erdőszéli alacsonyabb akácokon. Vonuláskor nagyszámban lepik el a környék napraforgó-tábláit.

Kakukk / *Cuculus canorus*

Költési időszak alatt rendszeresen látható az erdőben és annak környékén. Gazdamadara leginkább a vörösbegy.

Kuvik *Athene noctua*

A Dm. szerint fészkel az erdőstéli romos iskolaépület padlásán. Ezt az épületet, azóta felújították. Nem tapasztaltam itt jelenlétét, viszont a környék tanyáiban költ.

Erdei fülesbagoly / *Asio otus*

1 pár költ a fenyvesben, vélhetően elhagyott szajkó fészkekben. A helyi csoportunk, 1996-ban egy nagyméretű C-odút helyezett ki számára, de azt ezidáig elkerülte. Viszont egyes években a mókus vackol el benne télire.

Lappantyú / *Caprimulgus europaeus*

A Dm. alapján vonuló a területen. Még nem tapasztaltam jelenlétét.

Gyurgyalag / *Merops apiaster*

Több, kisebb telepe is van, néhány km-es körzetben, táplálékgyűjtő csapatai időnként megjelennek a láprét fölött.

Szalakóta / *Coracias garrulus*

Több helyen is fészkel az erdőtől nem messze. Gyakran használja leshelyül a láprét mellett húzóódó villanyoszlop-sort. Két D-típusú odút helyeztünk ki számára, de ezidáig elkerülte.

Búbos banka / *Upupa epops*

Leginkább jellegzetes hangjáról lehet az állományát becsülni. 4-5 pár költ a környéken. Fő táplálék-szerző területe a láprét. 1999. tavaszán a fenyvesben láttam két kergetőző egyedet.

Nyaktekercs / *Jynx torquilla*

Rendszeresen látható és hallható. Leginkább a tavaszi vonulás időtartama alatt, főleg egyesével. Annak ellenére, hogy van alkalmas fészkelőhely számára, nem költ.

Zöld küllő / *Picus viridis*

3 pár fészkel évek óta a területen. 1998. augusztusában egy elhullott fiatal madarat találtam az erdőszélen.

Fekete harkály / *Dryocopus martius*

Rendszeretelenül fészkel. 1986-1989-ig, 1993-ban, 1996-ban, 2000-ben tapasztaltam fészkelését. Tavasszal rendszeresen megfigyelhető, sőt telente is fel-feltűnik egy-egy magányos példány. Odúját egy kiszáradt kőrisben találtam.

Nagy fakopáncs / *Dendrocopos maior*

A legnagyobb példányszámban költő harkályfaj. Szinte minden évben 14-15 pár körül mozog a fészkelő állomány.

Balkáni fakopáncs / *Dendrocopos syriacus*

A 80-as években 12-14 pár költött az erdőben. 1988. óta fogyatkozik az állomány. Utoljára 1994-ben fészkelte a területen 1 pár. Azóta a megfigyelése is szórványos. 1998. óta teljesen eltűnt a területről.

Kis fakopáncs / *Dendrocopos minor*

1995-ig rendszeresen fészkelte 1-2 pár, de azóta csak szórványosan fordul elő, főleg a téli hónapokban.

Búbos pacsirta / *Galerida cristata*

Az erdőket határoló dűlőutak mezsgyéin költ 1-2 pár, minden évben.

Erdei pacsirta / *Lullula arborea*

A Dm.-ben leírtak alapján átvonul a területen. Én még itt nem figyeltem meg. Viszont innen légvonalban 6 km-re, egy elgazosodott gyümölcsfás területen 2000. májusában két éneklő hímet észleltem. Ilyen jellegű terület a közelben is van, nem kizárt, hogy hamarosan itt is megjelenik, mint költő faj.

Mezei pacsirta / *Alauda arvensis*

Szárazabb években 2-3 pár fészkel a lápréten. Csapadékosabb időszakban, egy tartósabb víznyomás esetén, elhúzódnak az erdőtől távolabbi parlagokra.

Parti fecske / *Riparia riparia*

Több kisebb-nagyobb telepe van a környéken. Időnként megjelennek a láprét felett vadászó csapatai.

Füsti fecske / *Hirundo rustica*

A környék idősebb, állattartó tanyáiban nagyszámú költőfaj, de állománya évek óta fogyatkozik. A láprét fölött gyakran megjelennek táplálékgyűjtő egyedei.

Erdei pityer / *Anthus trivialis*

Minden évben előfordul, a tavaszi és az őszi vonulási időszak alatt egyaránt 2-3 pd.

Réti pityer / *Anthus pratensis*

A láprét jellegzetes vonuló faja. Tavasszal ritkábban, ősszel gyakrabban kerül szem elé. A max: 1995. nov.8. 35 pd. Enyhébb teleken 1992, 1996, 1999. telén 1-1 példány áttelelt a csatornában.

Rozsdástorkú pityer / *Anthus cervinus*

A Dm. alapján ritka vonuló. Itt még sose láttam, nem hallottam.

Sárga billegető / *Motacilla flava*

A legjellegzetesebb fészkelő faja a láprétnek. Évente 3-4 pár költ itt. 1986 és 1993 tavaszán, M. f. thunbergii hímet figyeltem meg, míg 1987 és 1991 áprilisában 1-1 M. f. feldegi hímmel találkoztam.

Barázdabillegető / *Motacilla alba*

A környék tanyavilágának költő madara. A láprét táplálékszerző területként jelentős e faj számára. Vonuláskor nagyobb példányszámban képviselteti magát. 1996–1997. telén 1 pd. itt telett.

Ökörszem / *Troglodytes troglodytes*

Rendszertelen költőfaj. A csapadékos időszakot kedveli. Fészket leginkább a szilfa sarjhajtásaiban találok. A költő párok száma max. 2 pár. Télen nagyobb példányszámban mozog. Telente akár 15-20 madár is tartózkodik a sűrű aljnövényzetben.

Erdei szürkebegy / *Prunella modularis*

Rendszertelenül fordul elő. 1987, 1991, 1996, 2001. őszén figyeltem meg 1-1 példányt.

Vörösbegy / *Eritachus rubecola*

Az egyik legjellegzetesebb költőfaja a lombos-elegyeseknek. Találtam fészket avarban, és 2 m magas szilfa sarjhajtásában egyaránt. A költő állomány 17-23 pár között mozog. Enyhébb teleken nem vonul el, ilyenkor 10-12 madár is látható, míg fagyosabb teleken csak 1-2 pd. marad. Ritkán látható az etető környékén. 1997. január 7-én egy éneklő hímet figyeltem meg, annak ellenére, hogy igen mostoha volt az időjárás. A kakukk gazdamadara.

Fülemüle / *Luscinia megarhynchos*

Gyakori költőmadara a területnek. A költőállományt 11-15 párra becsülöm. 1988. március 2-án halottam egy rendkívül korán éneklő hímet. 1995. november 5-én egy kései vonulót is megfigyeltem. Elképzelhető, hogy ritkán e fajt választja gazdamadárnak a kakukk, hiszen számos esetben figyeltem meg fülemülét, amint kakukkot kergetett.

Rozsdás csuk / *Saxicola rubetra*

Évek óta 1 pár költ a láprét közvetlen közelében található elgazosodott ugaron. Vonuláskor gyakrabban kerül szem elé, ilyenkor egész családok táplálkoznak a lápréten.

Cigánycsuk / *Saxicola torquata*

A költőállományt 2-3 párra becsülöm. Ezek a párok az előbbi fajhoz hasonló a szomszédos elgazosodott területeket részesítik előnyben, de vonuláskor előszeretettel tartózkodnak a lápréten és környékén. 1989. telén egy hím madár megkísérelte a területen átvészelni a telet, de január végére eltűnt.

Feketerigó / *Turdus merula*

Gyakori, jellegzetes fészkelője a területnek. A költők száma évente elérheti 22-24 párat. A legalacsonyabb fészket 1997-ben találtam egy bodza sarjhajtásában, alig 30 cm-re a földtől. A legmagasabb fészket egy feketefenyő koronájában volt 12 m magasban. Tapasztalat e faj esetében, hogy egy-egy pár akár 5-6 m-en belül rak fészket, emiatt gyakori a revírharc. Nagy számban telet.

Fenyőrigó / *Turdus pilaris*

Késő ősztől kora tavaszig a területen tartózkodik. E faj maximumát 1994. telén észleltem, mikor is 400 madár tartózkodott a fűzláp bokrain.

Énekes rigó / *Turdus philomelos*

Annak ellenére, hogy szinte minden év tavaszán 4-5 hím is énekel a területen, csak 1-2 pár marad itt költetni. Fészkrét általában szilfán találok 5-6 m magasan. Egy téli adata ismeretes 1990. január 17. 1 pd.

Szőlőrigó / *Turdus iliacus*

Rendszeres őszi vonuló. Általában egyesével figyelhető meg, de 1987. 11. 01-én 6 madarat láttam egy csapatban. Tavaszai előfordulása rendszertelen.

Léprigó / *Turdus viscivorus*

Alkalmi késő őszi, téli vendég. Leginkább magányosan fordul elő, ritkán fenyőrigók közé vegyül.

Berki tücsökmadár / *Lucustella fluviatilis*

Minden tavasszal hallható jellegzetes éneke / 4-5 hím /, ennek ellenére nem valószínű, hogy költ.

Nádi tücsökmadár / *Lucustella luscinoides*

1 pár fészkel a láprét nádasában, minden évben.

Foltos nádiposzáta / *Acrocephalus scoenobaenus*

A láprét nádasában 2-3 pár rendszeresen fészkel.

Kerti geze / *Hippolais icterina*

Rendszertelenül előfordul, főleg a tavaszi időszakban. A Dm. költőként említi, de én erre utaló jeleket nem tapasztaltam.

Kis poszáta / *Sylvia curruca*

Rendszeres költőfaja a területnek. Minden évben 4-5 pár fészkel.

Mezei poszáta / *Sylvia communis*

Tavaszi vonuláskor, szinte minden évben felbukkan, sőt éneklő hímekkel is találkoztam. Ennek ellenére nem költ a területen.

Kerti poszáta / *Sylvia borin*

Ritkán kerül szem elé. Leginkább énekéről lehet beazonosítani. Tavasszal több helyen énekel, de költéséről még nem sikerült meggyőződnöm.

Barátka / *Sylvia atricapilla*

A leggyakrabban költő poszáta faj. Egyes években 25-30 hím is énekel a területen. A fészkelő párok számát 13-17-re becsülöm. A lombhullatás időszaka után a fészkek nagy része előkerül.

Sisegő füzike / *Phylloscopus sibilatrix*

Tavasszal és ősszel rendszeresen vonul a területen, sőt tavasszal éneklő hímeket is megfigyeltem. Ennek ellenére nem valószínű, hogy fészkel.

Csilpcsalp füzike / *Phylloscopus collybita*

Gyakori költőfaja a lombos-elegyéseknek. A fészkelő párokat 9-12 párba becsülöm. Leginkább az irtás területén felnövő szederben, gyalogakácban rak fészket, de a tisztások szélét is kedveli. 1986, 1997, 1998-ban telelést is megkísérelt 1-1 példány.

Fitiszfüzike / *Phylloscopus trochilus*

Rendszeresen látható a vonulás ideje alatt. Leginkább a szeptemberi hónapban gyakori.

Sárgafejű királyka / *Regulus regulus*

Minden évben gyakori. Szeptember végétől, április elejéig folyamatosan megfigyelhető. Télen egyes csapatokba verődik, ilyenkor nem ritka, hogy 20 pd. fölé emelkedik a számuk.

Tüzesfejű királyka / *Regulus ignicapillus*

A 80-as években gyakrabban láttam. Nem volt ritka az áttelelő egyedek megfigyelése sem. A 90-es évek közepétől csak szórványos megfigyeléseim vannak, magányos, vagy sárgafejű királyka-csapatban elvegyülő példányokról, főleg késő őszi időszakokban.

Szürke légykapó / *Muscicapa stryíata*

Az erdő közepén levő nagy tisztást szegélyező fekete nyarakon költ 1-2 pár évente. Korábban a még meglévő erdei pihenőház gerendázatán és az erdő mellett álló csárda melléképületében is fészkel 1-1 pár. 1999-ben B-odúban is költött.

Kis légykapó / *Ficedula parva*

1987-ben, és 1991. áprilisában láttam 1-1 vonuló hímet.

Örvös légykapó / *Ficedula albicollis*

Rendszeresen tavaszi, főleg őszi vonuló. Tavasszal csak 1988. 05. 04. 1989. 04. 19-én láttam 1-1 hímet. Ősszel minden évben megfigyelhető a nagy tisztás környékén 3-4 pd. (max. 1995. 09. 11. 6 pd. család?)

Kormos légykapó / *Ficedula hypoleuca*

4 alkalommal láttam. 1987. 04. 20 1 tojó. 1991. 04. 25. 1 hím. 1994. 08. 23 1 hím. 1997. 05. 07. 1 hím.

Őszapó / *Aegithalus caudatus*

Leginkább a késő őszi, téli időszakban jellemző, amint csilingelő csapatai keresgélnek az erdő mélyén. Viszont 2000-ben 1 pár fészkel az égeresben.

Fenyves cinege / *Parus ater*

Elsősorban a téli hónapokban jellemző. Kóborló cinege-csapatokba vegyül. A 80-as években 8-10 példány sem volt ritka, de az utóbbi időben rendszeresen és főleg egyesével látható.

Kékcinege / *Parus caeruleus*

A nagyszámú mesterséges odú ellenére, inkább a természetes odúkat részesíti előnyben. A kihelyezett odúk 2-3 %-át foglalja el. A teljes állomány évek óta 8-9 pár körül mozog.

Szécinege / *Parus maior*

A legnagyobb számban előforduló énekes. Egész évben látható a területen. A mesterséges odúkat előszeretettel elfoglalja. A foglalási arány 40-53%-os. A teljes költő mennyiséget 50-55 párra becsülöm. Érdekes, hogy 2000-ben, szalakótának kihelyezett D-odúban költött.

Rövidkőrmű fakusz / *Certhia brachydactyla*

Leggyakrabban a téli időszakban látható. Cinegékkel, őszapókkal vegyes csapatokban járják az erdőt, ilyenkor nem ritka, hogy 8-10 egyed is együtt mozog. Rendszeresen költőfaj. Csak 1986, 1988, 1995, 1999-ben tapasztaltam 1 pár fészkelését.

Függőcinege / *Remiz pendulinus*

Nem fészkel a területen, de kóborló példányai rendszeresen felbukkannak az év bármely időszakában a láprét környékén. Vadászok elmondása szerint a csatorna felső szakaszán fészkel egy pár.

Sárgarigó / *Oriolus oriolus*

Az erdőszéli nyárfákon fészkel 2-3 pár minden évben.

Kis őrgébics / *Lanius minor*

A környéken fészkel. Gyakran a lápréten szerzi táplálékát.

Tövisszűrő gébics / *Lanius collurio*

Az irtásokon felnövő cserjéken telepedett meg 1 pár 1997-ben. A láprétet szegélyező bokrosokban 2 pár, minden évben fészkel.

Nagy őrgébics / *Lanius excubitor*

Az erdő mellett húzódó villanyvezetékeket használják leshelyül. Szinte minden év telén megjelenik 1-2 példány.

A láprét környékén 1-2 pár, minden évben fészkel.

Csóka / *Corvus monedula*

Telente, a lápréten táplálkozó vetési varjak közé keveredik néhány példány.

Vetési varjú / *Corvus frugilegus*

Telente nagy csapatok húznak át az erdő felett. A lápréten rendszeresen megjelennek kisebb táplálkozó csoportok.

Dolmányos varjú / *Corvus corone cornix*

A környék tanyavilágában található facsoportokban 1-2 pár rendszeresen fészkel. Táplálék után kutató egyedei ritkán megjelennek a láprét környékén.

Seregély / *Sturnus vulgaris*

Minden évben költ az erdőben 4-5 pár. Az erdő elöregedett fáiban, nagyszámban található, harkályok által készített odúk megfelelő fészkelőhelyet biztosítanak számukra. 2000-ben az erdő szélére kihelyezett D-odút is elfoglalta 1 pár.

Mezei veréb / *Passer montanus*

A 80-as években, nagy számban fészkel mesterséges és természetes odúban egyaránt. A 90-es évek elejétől számuk fogyatkozóban van. A kihelyezett odúk közül csak 1-2-ben költ. Főleg az erdőszélhez közeli odúkat részesíti előnyben. A teljes állomány évek óta max. 4 pár. A faluban korábban tapasztalt nagyszámú csoportosulásai is már csak a múlté.

Erdei pinty / *Fringilla coelebs*

A leggyakoribb költő pintyféle. Fészkrét leginkább a szil sarjhajtásaira építi. A 80-as évek óta állománya gyengén növekedett, majd 1995. óta stagnál. A jelenlegi állományt 25-28 párra becsülöm.

Fenyő pinty / *Fringilla montifringilla*

Rendszeres, de változó számú téli vendég a területen. Egyes években / 1986, 1989, 1992, 1995, 1999, 2000 / nagyszámú invázióját tapasztaltam. Nem voltak ritkák a 100 pd. fölötti csapatok. Egy átlagos évben 25-40 a jellemző telelő állomány.

Csicsörke / *Serinus serinus*

Inkább a faluban jellemző. Az erdő műút felőli részén fészkel 1 pár akácán.

Zöldike / *Carduelis chloris*

A fészkelő állomány 3-4 párra tehető. Vonulási időszakban számuk látványosan nő. A láprét fölött nem ritkán 200-250 pd-os csapatai húznak át. Szinte minden évben áttelel 2-3 pd.

Tengelic / *Carduelis carduelis*

A lombkoronaszint legfelső régiójának jellegzetes fészkelője. A fészkelő-állomány 7-9 pár. A láprét szélén húzódó elgazosodott területeken szerzi táplálékát. Ezeken a helyeken a késő őszi, téli időszakban 60-70-es csapatai is előfordulnak, majd rendszeresen áttelelnek.

Csíz / *Carduelis spinus*

Ősz közepétől, április elejéig folyamatosan megfigyelhető. Egyes években / 1988, 1993, 1996 / igen magas példányszámban jelentek meg / 60-65 pd. /, és telettek át az égeresben. Átlagos években 15-30 pd. tartózkodik a területen.

Süvöltő / *Pyrrhula pyrrhula*

Rendszeres, változó számú téli vendég. Telente, átlagosan 8-10 pd. tartózkodik a területen, de 1988, 1993, 1994-ben 30-32 pd.-t is megfigyeltem. A legjellemzőbb tartózkodási helyei a kis tisztást ölelő kőrisfa csoportok.

Meggyvágó / *Coccothraustes coccothraustes*

A 70-es, és 80-as években a Dm. csak vonulóként, téli vendégként említi. Jómagam 1992-ben tapasztaltam az első jelet, ami költésre utalt. Azóta szinte minden évben fészkel 1-3 pár. Késő ősszel és télen, nagy csapatok láthatóak. Ilyenkor nem ritka a 70 pd. fölötti létszám sem.

Nádi sármány / *Emberiza schoeniclus*

A láprét nádasában minden évben költ 2 pár. Télen kisebb-nagyobb csapatok mozognak ugyanitt és a csatorna partján, de kedvelik a parlagok gazosait is.

Citrom sármány / *Emberiza citrinella*

A Dm. szerint átvonul a területen. Én még nem találkoztam vele, itt.

Sordély / *Miliaria calandra*

A láprét melletti gazosokban fészkel 2-3 pár.

Rendszeres fészkelő	Rendszertelen fészkelő	1985 előtt fordult elő, ill. fészkel	A terület környékén költ, és itt szerzi táplálékát, ill. vonuló	Ritka, kóborló	Téli vendég	Összesen
43 faj	8 faj	12 faj	31 faj	13 faj	6 faj	113 faj

II. Status összesítő táblázat

Természetvédelmi problémák, megoldások

Nem hiszem, hogy ezek a problémák egyediek lennének. A terület védett része, egykoron el volt kerítve. Ennek a kerítésnek már csak nyomai találhatók. A zsombói önkormányzat ígéretet tett a felújításra, de ez, a pénz hiánya miatt folyamatosan húzódik.

Legnagyobb problémák egyike a szemetelés. Lépten-nyomon újabb és újabb lerakóhelyet fedezek fel. Ezidáig magam számoltam fel ezeket a szemétkupacokat, de terveim között szerepel a helyi általános iskolában, évente egy alkalommal egy szemétszedési akciót szervezni. A falopás is igen elterjedt lett az utóbbi időben. A fatolvajok kivételes érzékkel pusztítják az egészséges szil; és akácfákat. Polgári természetvédelmi örként több bandát is lefüleltem. Egyre gyakrabban találkozom talajgyűjtőkkel. A fenyvesek alját beborító, elrothadt tülevelekkel kevert talajréteget, a fóliások hordják előszeretettel, és sajnos 2001-ben először tapasztaltam azt, hogy a lép medréből is kilapátolják a földhalmozódott tözeget.

A legnagyobb pusztítást mégis az ártatlan virággyűjtők, nagyrészt gyerekek végzik. Mocsári kosbor töveinek százai végzik csokrokba kötve. A részletes tájékoztatáson kívül mást, ilyen esetben nem tehetek. Apróbb, de annál bosszantóbb dolgok is előfordulhatnak. Nem ritka a téli etetők kifosztása. Ellenőrzéskor rendszeresen pár odúnak hűlt helyét találjuk. Ezeket pótoljuk, és évről-évre magasabbra helyezük.

Szinte évente tapasztaljuk, hogy kíváncsiságból leverik őket, és bizony legtöbb esetben tojásos, fiókás fészkek található benne.

Összefoglalás

Összesen 113 faj fordult elő a területen. Ez, a terület nagyságához képest kiemelkedő mennyiség. Az erdő és környékének faji diverzitása, számos okkal magyarázható. Leginkább a helyi adottságokkal, a különböző korú és változatos fafaji összetétellel indokolható. Az a tény, hogy a környéken nincs ekkora összefüggő erdő, így megfelelő élőhely sem, okozza leginkább azt, hogy ilyen sok faj fészkel, táplálkozik és vonul e helyen.

Sajnos korunk környezet-és természeti problémái itt is fellelhetőek, de egy kis odafigyeléssel, éberséggel orvosolhatóak. Nagyon bízom benne, hogy a helyi természetszerető lakosság segítségével a zsombói

ősláp-erdő még sokáig őrizni fogja természeti értékeit, és a felnövő generációknak egyik tanösvénye lesz ez a páratlan terület.

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom azoknak a kutatóknak, akik áldozatos munkájuk eredményeivel rámutattak a terület természeti értékeire, majd védelmét kieszközölték. Hálás köszönet az MMTE Csongrád Megyei Hcs. azon tagjainak, legfőképpen DR. KÓKAI Károlynak, akik az odútelep felélesztésében és folyamatos karbantartásában aktívan részt vettek. Végül köszönetemet szeretném kifejezni azon ismeretlen személyeknek, akik nem szemeteltek, nem vágtak ki fát, nem raktak tüzet az erdő területén, és ezáltal nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy e régió kiemelkedő jelentőségű élőhelye, továbbra is megőrizze természetes állapotát.

Térképmelléklet

